

УДК 343.122 (477)

О. В. Мартовицька
кандидат юридичних наук,
доцент кафедри кримінального процесу та організації досудового слідства
Харківського національного університету внутрішніх справ

ПРАВОВА ДОПОМОГА ТА ЇЇ ОЗНАКИ В НАЦІОНАЛЬНОМУ ЗАКОНОДАВСТВІ

Постановка проблеми. Неможливо визначити теоретичні та прикладні проблеми інституту професійної правничої допомоги в кримінальному процесі України без з'ясування сутності та змісту такої допомоги як у науковій юридичній літературі, так і національному законодавстві. У зв'язку з чим вважаємо актуальним питання про конституційні засади права на правову допомогу в Україні.

Аналіз останніх досліджень. Інститут правової допомоги неодноразово досліджували в своїх працях такі вчені, як: О.А. Банчук, Є.Ю. Бова, Г.І. Гладун, М.С. Демкова, В.В. Заботін, В.М. Ісакова, С.С. Калинюк, М.В. Кравченко, М.І. Лахижа, В.С. Личко, М.Т. Лоджук, М.І. Рішко, М.В. Стаматіна, Н.В. Хмелевська, Ю.Т. Шрамко й інші. Разом із тим чимало питань по сьогоднішній день залишаються дискусійними. Зокрема, з урахуванням постійного оновлення вітчизняного законодавства багато наукових напрацювань про поняття та ознаки правової допомоги втратили свою актуальність. Тому метою представленої статті є визначення правової допомоги та виокремлення її ознак згідно з положеннями національного законодавства.

Виклад основного матеріалу. Проаналізувавши фахову літературу, можна помітити, що для позначення професійної правничої допомоги в наукових джерелах поширеним є використання терміну «правова допомога». Це пов'язано із тим, що поняття «професійна правничка допомога» законодавець закріпив на рівні конституційних положень у 2016 році шляхом внесення змін до Конституції України (щодо правосуддя), згідно з якими у статті 59 у частині першій слово «правову» замінили словами «професійну правничу» [1]. У зв'язку з чим вважаємо, що для більш повного та глибокого аналізу сутності та змісту досліджуваної категорії в представленій статті слід з'ясувати трактування як поняття «правова допомога», так і «професійна правничка допомога», а також виокремити їх ознаки з урахуванням їх нормативно-правової регламентації.

Розпочнемо вирішення поставленого наукового завдання зі встановлення семантико-етимологічного значення складових понять «правова допомога» і «професійна правничка допомога», а саме термінів «правовий», «професійний», «правничий» і «допомога», які в своєму поєднанні й визначають сутність досліджуваного інституту.

Так, у сучасній українській мові під словом «допомога» прийнято розуміти сприяння, підтримка в чому-небудь; матеріальна підтримка; захист, порятунок у біді; сприяння в лікуванні, полегшення страждань; ті, хто приходить на допомогу кому-небудь [2, с. 319]. У гуманітарних науках допомогу розглядають як різновид соціальної взаємодії [3, с. 125; 4, с. 526–527; 5, с. 55]. При цьому, як зазначає В.М. Ісакова, допомога є особливою діяльністю, яка відрізняється від усіх інших видів людської діяльності специфікою суб'єктів, об'єкта, інтересів, мети, змісту, результату, інших складових діяльності [5, с. 56]. З наведеного помітно, що під допомогою варто розуміти діяльність, яка полягає у взаємодії декількох суб'єктів з метою надання одному з них підтримки, зокрема з метою забезпечення захисту його прав, свобод і законних інтересів. А от прикметники, які використовуються у словосполученні з поняттям «допомога», визначають її характер.

За допомогою слова «правовий» вказують на приналежність до права як законодавства, системи встановлених або санкціонованих державою загальнообов'язкових правил (норм) поведінки, науки, що вивчає юриспруденцію [2, с. 1101]. Тобто «правовий» по відношенню до допомоги означає, що вона здійснюється правовими засобами в правовому полі, тобто згідно та на основі нормативно-правових положень. Термін «правничий» у сучасній українській мові тлумачать як те саме, що юридичний [2, с. 1101]. Останній означає пов'язаний із законодавством, правовими нормами і практичним їх застосуванням; пов'язаний з вивченням і науковою розробкою правознавства, юриспруденції; призначений для підготовки юристів [2, с. 1644]. Тобто фактично слова «правовий» і «правничий» можна вживати як синонімічні, особливо у контексті досліджуваної проблематики.

Що ж стосується слова «професійний», то воно є прикметником до професії й означає пов'язаний з певною професією; який об'єднує людей однієї професії чи близьких професій [2, с. 1177]. Поняття ж «професія» позначає рід занять, трудової діяльності, що вимагає певних знань і навичок та є для кого-небудь джерелом існування [2, с. 1177]. Тобто професія є видом трудової діяльності, що визначається характером і метою трудових функцій [6, с. 183]. Виходячи із цього, використан-

ня прикметника «професійний» по відношенню до поняття правової допомоги означає, що така допомога надається фахівцями, а саме особами з юридичною освітою, для яких надання правових послуг є родом їх занять.

На законодавчому рівні термін «правова допомога» закріплений у законі України «Про безоплатну правову допомогу», в якому під ним пропонується розуміти «надання правових послуг, спрямованих на забезпечення реалізації прав і свобод людини і громадянина, захисту цих прав і свобод, їх відновлення у разі порушення» [7]. Більше того, в п. 3 ч. 1 ст. 1 вищезазначеного нормативно-правового акта надається трактування правових послуг як «надання правової інформації, консультацій і роз'яснень з правових питань; складення заяв, скарг, процесуальних та інших документів правового характеру; здійснення представництва інтересів особи в судах, інших державних органах, органах місцевого самоврядування, перед іншими особами; забезпечення захисту особи від обвинувачення; надання особі допомоги в забезпеченні доступу особи до вторинної правової допомоги та медіації» [7]. В положеннях Основного Закону України, як вище зазначалося, використовується термін «професійна правнича допомога», проте без зазначення його тлумачення.

У фаховій же юридичній літературі з урахуванням регулярного оновлення вітчизняного законодавства можна зустріти дослідження, присвячені як визначенню поняття правової допомоги, так і професійної правничої, так і юридичної допомоги. Тому вважаємо за необхідне детальніше зупинитися на найбільш розповсюджених наукових підходах до трактування наведених понять.

В юридичній енциклопедії правова допомога трактується за допомогою визначення права на правову допомогу, яке покликане забезпечити правовий захист прав людини в судовому та інших процесах [6, с. 24, 36]. Також у названій енциклопедії надається визначення й поняття «правова допомога в міжнародному праві», під якою пропонується розуміти допомогу, яка надається однією державою іншій з цивільних та кримінальних справ, яка регулюється міжнародними договорами та покликана забезпечити відповідно до зобов'язань договірних держав рівний правовий захист особистих і майнових прав як своїм, так і іноземним громадянам. При цьому зазначається, що предметом такої правової допомоги є виконання процесуальних дій, передбачених законодавством договірних держав [6, с. 36]. Авторський колектив правової енциклопедії використовує термін «юридична допомога», який визначає як сукупність заходів щодо надання правових послуг юридичним та фізичним особам, яка має на меті їх правильну юридичну орієнтацію у різноманітних правових ситуаціях [8, с. 375].

В юридичній літературі правову допомогу, зазвичай, виходячи з етимологічного значення поняття «допомога», визначають як діяльність. При цьому відмінні риси такої діяльності окремі вчені визначають по-різному. Зокрема, акцент робиться на таких її складових елементах як зміст, суб'єкти надання, суб'єкти отримання, тощо. Так, розповсюдженою є думка, що правова допомога є діяльністю, якій притаманний правовий зміст і яка вчиняється визначеними в законі суб'єктами [9, с. 19]. У кримінальному процесуальному праві нерідко науковці правову допомогу зводять до діяльності захисника [10, с. 26].

На тому, що в юридичній літературі правова допомога характеризується як діяльність, послуги, правовідносини, право або можливість [5, с. 9], акцентує свою увагу й В.М. Ісакова. При цьому вченою відзначається, що потрібно відмежовувати поняття «правова допомога» від інших суміжних понять, з якими воно часто ототожнюється («правові послуги», «правозахисна діяльність», «адвокатські послуги» тощо) [5, с. 10].

С.С. Калинюк у дисертації «Інститут адвокатури в механізмі реалізації права людини і громадянина на правову допомогу: конституційно-правовий аспект» використовує термін «кваліфікована правова допомога», під якою, в свою чергу, пропонує розуміти будь-яку самостійну діяльність із надання на постійній професійній основі правових послуг на території України [11, с. 3]. При цьому правову допомогу науковець трактує як закріплену в Конституції України та деталізовану в поточному галузевому законодавстві сукупність видів юридичної допомоги, що надається адвокатами, нотаріусами, юрисконсультами громадських об'єднань та інших уповноважених на це суб'єктів, яка функціонує з метою забезпечення реалізації конституційних прав і свобод людини та громадянина, захисту цих прав, а також їх відновлення у разі порушення [11, с. 4, 7]. Тобто правова допомога не тільки визнається видом діяльності, а деталізовано її суб'єктів і мету.

На нашу думку, визначення правової допомоги як різновиду діяльності окремих суб'єктів є цілком вірним. Разом із тим поділяємо думку тих науковців, які не просто обмежуються вказівкою на діяльнісний характер правової допомоги, а деталізують у чому полягає така діяльність і визначають її природу. Зокрема, вважаємо слушною позицію, запропоновану В.С. Личко, яка визначає правову допомогу як різновид юридичної діяльності, який спрямовано на здійснення правових послуг для зацікавлених осіб публічного і приватного права. При цьому акцентується увага на тому, що сформульована дефініція правової допомоги є нічим іншим як категорією загальнотеоретичного правознавства [12, с. 4]. Дійсно, наведене трактування правової допомоги чітко визначає такі її

основні риси як віднесення її до різновиду саме юридичної діяльності, визначення змісту вказаної діяльності (здійснення правових послуг) та адресата, тобто кому надається така допомога (зацікавленим особам як публічного, так і приватного права). Проте поза увагою залишилися питання про спрямування вказаної діяльності.

Не менш розповсюдженим є трактування правової допомоги як різновиду правових послуг [13, с. 21] чи юридичної допомоги (допомоги правового характеру) [14, с. 23].

Також досить розповсюдженою є наукова позиція, згідно з якою правову допомогу визначають, передусім, як реалізацію (здійснення) дій, спрямованих на захист прав і свобод особи, або сприяння такій реалізації. Зокрема, Ю.Т. Шрамко, досліджуючи актуальні питання законодавчого регулювання конституційного права на правову допомогу в Україні, сформулювала авторську дефініцію поняття правової допомоги як гарантованого державою кваліфікованого сприяння суб'єктами, визначеними законом, людині у здійсненні нею правомірних процесуальних дій (актів), необхідних для набуття, зміни або припинення прав чи обов'язків [15, с. 3]. Тобто науковець пропонує під правовою допомогою насамперед розуміти сприяння вчиненню певних правомірних дій процесуального характеру, яке за своєю природою є кваліфікованим, тобто фаховим, та гарантується державою опосередковано через відповідні інститути. Поряд із зазначеним можна зустріти визначення правової допомоги не як сприяння, а можливості здійснювати захист прав, свобод і законних інтересів людини. Зокрема, в законодавстві та фаховій літературі, виданих під егідою Ради Європи, правову допомогу прийнято тлумачити як можливість особи використовувати або захищати свої права в будь-яких судах, право відшкодувати всі судові витрати, понесені особою, якій надається правова допомога в ході захисту своїх прав (гонорар адвоката, судовий збір, витрати на експертизу, відшкодування витрат свідків і витрати на перекладача) [9, с. 112]. На наш погляд, таке трактування правової допомоги не є вірним, оскільки можливість особи використовувати або захищати свої права є нічим іншим як вираженням права особи на такий захист. Тобто в наведеному визначенні мова йде не про правову допомогу, а про право на правову допомогу, на чому детальніше зупинимось в наступному розділі дисертації.

Раніше згадувалося про те, що правова допомога є різновидом юридичної допомоги. У зв'язку з цим деякі вчені здійснюють спроби визначити поняття правової допомоги шляхом встановлення її співвідношення з юридичною допомогою й виокремлення їх властивостей. Зокрема, Н.В. Хмелевська пропонує встановлювати

природу правової допомоги через її взаємозв'язок із суттю юридичної допомоги, адже вона є видом чи сукупністю видів юридичної допомоги, спрямованих на забезпечення реалізації прав і свобод людини, особи, громадянина, захисту цих прав і свобод, їх відновлення у разі порушення. При цьому наголошується на необхідності розмежовувати терміни «правова допомога» та «юридична допомога». Зокрема, відзначається, що саме правознавчий зміст допомоги у категорії «юридична допомога» вказує на обов'язковість її правової аргументації, тобто «прив'язки» до конкретного законодавства, правових норм, наявності можливості та способу їх практичного застосування [16, с. 4–5]. На нашу думку, з урахуванням наведених вище семантико-етимологічних тлумачень термінів «правовий» і «юридичний» можна стверджувати, що, дійсно, вказані поняття за своїм смисловим навантаженням є тотожними, а значить й поняття правової й юридичної допомоги також варто вживати як синоніми.

У контексті вищезазначеного вдалою є думка, яку висловлює М.І. Пришляк, згідно з якою про те, що слова «юридична допомога», «правова допомога», «професійна правнича допомога» є різними за написанням, однак мають близьке лексичне значення, що дає підстави розглядати їх як синоніми. Різні за написанням, однак тотожні за змістом, є слова «правник» та «юрист». Проте останнє є більш давнім і поширеним у позначенні знавців права. Незважаючи на те, що це слово є запозиченим, воно не сприймається серед фахівців як чужорідне та не потребує пояснень щодо свого значення. Отож, якщо за базовий брати саме термін «юрист», то цілком виправданим буде, зважаючи на похідну, в противагу словам «правова допомога», «правнича допомога», використовувати в нормативних актах слова «юридична допомога». Адже такими же принципом під час заміни терміна «правова допомога» на «правнича допомога» керувалися розробники проекту Закону України «Про внесення змін до Конституції України (щодо правосуддя)». Українська філологія не заперечує можливості вживання українських слів як синонімів до запозичених, однак чи виправдано це тоді, коли заміна одного слова на інше спричиняє таку невизначеність, пов'язану з цим у законодавстві України [17, с. 75]. При цьому очевидно, що озвучене науковцем наприкінці питання є риторичним.

Характеристику правової допомоги можна знайти не тільки в наукових працях, а й в офіційних тлумаченнях положень ст. 59 Конституції України, зокрема в рішеннях Конституційного Суду України. Зокрема, в одному з таких рішень зазначено, що правова допомога є багатогранною, різною за змістом, обсягом та формами і може включати консультації, роз'яснення, складення позовів і звернень, довідок, заяв, скарг,

здійснення представництва, зокрема в судах та інших державних органах, захист від обвинувачення тощо. Вибір форми та суб'єкта надання такої допомоги залежить від волі особи, яка бажає її отримати. При цьому у передбачених законом випадках, зокрема для захисту прав і свобод дітей, неповнолітніх батьків та для захисту від обвинувачення, відповідні державні органи, їх посадові та службові особи під час здійснення своїх повноважень зобов'язані забезпечити надання зазначеним особам необхідної правової допомоги [18].

Проаналізувавши наукові підходи до трактування правової допомоги, а також його нормативне визначення, з'ясували, що основні ознаки правової допомоги, що в своїй сукупності формують її зміст, визначають характер такої діяльності, форму її реалізації, правові наслідки тощо. Зокрема, В.С. Личко, враховуючи порядок організації, надання та отримання правової допомоги, виокремлює й надає характеристику таким ознакам, як: 1) правова допомога – це різновид юридичної діяльності; 2) отримує вираження у наданні правових послуг; 3) може надаватися як на платній, так і безоплатній основі; 4) передбачає наявність професійної таємниці; 5) наслідки правової допомоги мають юридичне значення [12, с. 8]. Окремої уваги заслуговує думка про те, що зміст правової допомоги виражається в двох аспектах – з однієї сторони це «юридична діяльність кваліфікованого суб'єкта», а з іншої – «зовні має вираження у вигляді правової послуги (результату юридичної діяльності)» [12, с. 8].

На нашу думку, серед основних ознак правової допомоги, виходячи з положень національного законодавства та загальноприйнятих наукових підходів до трактування вказаного інституту, варто виокремлювати наступні: є різновидом юридичної діяльності, підстави, порядок і наслідки здійснення якої регулюються нормами права; змістом вказаної діяльності є надання правових послуг; її метою є реалізація та захист прав, свобод і законних інтересів людини за допомогою правових засобів, а також їх відновлення у разі порушення; суб'єкти її надання наділяються визначеним законодавством обсягом повноважень (прав і обов'язків); гарантується державою, що виражається у наявності механізму забезпечення надання правової допомоги, що передбачає можливість оскарження дій та бездіяльності посадових осіб, які порушують порядок надання правової допомоги, а також наявності відповідальності за порушення законодавства про правову допомогу.

Разом із тим слід зосередити увагу на тому, що станом на сьогодні існує невідповідність положень законодавства, що регламентує діяльність з надання правової допомоги, окремим конституційним положенням. А саме, мова йде про те, що на рівні Основного Закону закріплюється право на

професійну правничу допомогу, а значить робиться наголос на тому, що допомога повинна бути не тільки правовою, а й надаватися виключно фахівцями – особами з юридичною освітою, для яких надання правових послуг є родом їх занять. Так, ст. 16 Господарського процесуального кодексу України та ст. 15 Цивільного процесуального кодексу України йменуються «Правнича допомога» [20; 21], а ст. 16 Кодексу адміністративного судочинства України – «Правнича допомога при вирішенні справ в адміністративному суді» [19]. При цьому в ч. 2 цих статей зазначається, що «представництво в суді, як вид правничої допомоги, здійснюється виключно адвокатом (професійна правнича допомога), крім випадків, встановлених законом» [19; 20; 21]. Також у вказаних нормативно-правових актах поняття «професійна правова допомога» вживається під час визначення осіб, які «за законом зобов'язані зберігати в таємниці відомості, що були довірені їм у зв'язку з надання професійної правничої допомоги ...», а значить не можуть бути допитані як свідки, а також у контексті визначення витрат на професійну правничу допомогу [19; 20; 21]. У той же час ані в законі «Про безоплатну правову допомогу», ані в КПК України термін «професійна» по відношенню до правової (правничої) допомоги не застосовується. Зокрема, в КПК України зустрічаються терміни «правова допомога», «правова допомога захисника», «кваліфікована правова допомога» тощо, але не «професійна». У зв'язку з цим не вважаємо доречним і обґрунтованим виокремлення вказаної властивості як ознаки правової допомоги, оскільки вона не визначена в національному законодавстві України як обов'язкова для всіх галузей процесуального права.

Висновки. Отже, під правовою допомогою пропонуємо розуміти різновид юридичної діяльності, який полягає в здійсненні уповноваженими законодавством України суб'єктами своїх повноважень з надання правових послуг з метою забезпечення гарантованих державою реалізації та захисту прав, свобод і законних інтересів людини за допомогою правових засобів, а також їх відновлення у разі порушення.

Література

1. Про внесення змін до Конституції України (щодо правосуддя): закон України від 02.06.2016 № 1401–VIII. *Відомості Верховної Ради України*. 2016. № 28. Стор. 7. Стаття 532.
2. Великий тлумачний словник сучасної української мови (з дод., допов. та CD) / уклад. і голов. ред. В.Т. Бусел. К., Ірпінь: ВТФ «Перун», 2009. 1736 с.
3. Козырев Г.И. Социальное действие, взаимодействие, поведение и социальный контроль. *Социологические исследования*. 2005. № 8. С. 124–129.
4. Сорокин П.А. Человек. Цивилизация. Общество / Общ. ред., сост. и предисл. А.Ю. Сокомонов; пер. с англ. М.: Политиздат, 1992. 543 с.

5. Ісакова В.М. Право на правову допомогу: поняття, особливості, гарантії: дис. ... канд. юрид. наук: 12.00.01. Харків, 2013. 207 с.

6. Юридична енциклопедія: в 6 т. / Редкол.: Ю.С. Шемшученко (голова редкол.) та ін. К.: «Укр. енцикл.», 1998. Т. 5: П–С. 2003. 736 с.

7. Про безоплатну правову допомогу: закон України від 02.06.2011 № 3460–VI. Відомості Верховної Ради України. 2011. № 51. Ст. 577.

8. Сучасна правова енциклопедія / за заг. ред. О.В. Зайчука; Ін-т законодавства Верховної Ради України. 2-ге вид., перероб. і допов. К.: Юрінком Інтер, 2013. 408 с.

9. Банчук О.А., Демкова М.С. Правова допомога: зарубіжний досвід та пропозиції для України. К.: Факт, 2004. 504 с.

10. Карло Е.Г. Роль адвокатури в системі забезпечення конституційного права на юридическу допомогу: дис. ... канд. юрид. наук: 12.00.11. М, 2001. 221 с.

11. Калинюк С.С. Інститут адвокатури в механізмі реалізації права людини і громадянина на правову допомогу: конституційно-правовий аспект: автореф. дис. ... канд. юрид. наук: спец. 12.00.02. Ужгород, 2015. 14 с.

12. Личко В.С. Поняття та види правової допомоги в Україні: загальнотеоретичне дослідження: автореф. дис. ... канд. юрид. наук: спец. 12.00.01. Одеса, 2013. 24 с.

13. Бірюкова А.М., Гончаренко С.В. Щодо проекту Закону України «Про правову допомогу», розробленого Міністерством юстиції України. Адвокат. 2004. № 1. С. 20–23.

14. Волков А., Гаврушко А. Бесплатная юридическая помощь. Юридическая практика. 2003. 12 авг. (№ 32). С. 23.

15. Шрамко Ю.Т. Конституційне право на правову допомогу в Україні: актуальні питання законодавчого регулювання: автореф. дис. ... канд. юрид. наук: спец. 12.00.02. Київ, 2016. 18 с.

16. Хмелевська Н.В. Теоретичні й нормативно-прикладні основи забезпечення правової допомоги адвокатом в Україні: автореф. дис. ... канд. юрид. наук: спец. 12.00.10. Київ, 2013. 17 с.

17. Пришляк М.І. Про співвідношення понять «правова допомога», «юридична допомога», «професійна правнича допомога». *Прикарпатський юридичний вісник*. 2018. Випуск 4 (25). Том 1. С. 72–76.

18. У справі за конституційним зверненням громадянина Голованя Ігоря Володимировича щодо офіційного тлумачення положень статті 59 Конституції України (справа про право на правову допомогу): рішення Конституційного Суду України від 30.09.2009 № 23–рп/2009. Офіційний вісник України. 2009. № 79. Стор. 62. Стаття 2694. Код акта 48122/2009.

19. Кодекс адміністративного судочинства України: закон України від 06.07.2005 № 2747–IV. *Відомості Верховної Ради України*. 2005. № 35–36, № 37. Ст. 446.

20. Цивільний процесуальний кодекс України: закон України від 18.03.2004 № 1618–IV. *Відомості Верховної Ради України*. 2004. № 40–41, № 42. Ст. 492.

21. Господарський процесуальний кодекс України: закон України від 06.11.1991 № 1798–XII. *Відомості Верховної Ради України*. 1992. № 6. Ст. 56.

Анотація

Мартовицька О. В. Правова допомога та її ознаки в національному законодавстві. – Стаття.

У статті наголошено на необхідності з'ясування сутності та змісту правової допомоги як у науковій юридичній літературі, так і національному законодавстві з метою визначити теоретичні та прикладні проблеми інституту професійної правничої допомоги в кримінальному процесі України. З'ясовано трактування понять «правова допомога», «професійна правнича допомога», «юридична допомога» та їх співвідношення. Зазначено, що на законодавчому рівні термін «правова допомога» та його тлумачення закріплені у законі України «Про безоплатну правову допомогу». Проаналізовано наукові підходи до трактування правової допомоги, а також його нормативне визначення. Встановлено, що основні ознаки правової допомоги, що в своїй сукупності формують її зміст, визначають характер такої діяльності, форму її реалізації, правові наслідки тощо. Запропоновано під правовою допомогою розуміти різновид юридичної діяльності, який полягає в здійсненні уповноваженими законодавством України суб'єктами своїх повноважень з надання правових послуг з метою забезпечення гарантованих державою реалізації та захисту прав, свобод і законних інтересів людини за допомогою правових засобів, а також їх відновлення у разі порушення.

Ключові слова: правова допомога, поняття, ознаки, національне законодавство, професійна правнича допомога, юридична допомога.

Аннотация

Мартовицкая Е. В. Правовая помощь и ее признаки в национальном законодательстве. – Статья.

В статье отмечена необходимость выяснения сущности и содержания правовой помощи как в научной юридической литературе, так и национальном законодательстве с целью определить теоретические и прикладные проблемы института профессиональной юридической помощи в уголовном процессе Украины. Выяснено трактовки понятий «правовая помощь», «профессиональная юридическая помощь», «юридическая помощь» и их соотношение. Отмечено, что на законодательном уровне термин «правовая помощь» и его толкование закреплены в Законе Украины «О бесплатной правовой помощи». Проанализированы научные подходы к трактовке правовой помощи, а также его нормативное определение. Установлено, что основные признаки правовой помощи, в своей совокупности формируют ее содержание, определяют характер такой деятельности, форму ее реализации, правовые последствия и тому подобное. Предложено под правовой помощью понимать разновидность юридической деятельности, которая заключается в осуществлении уполномоченными законодательством Украины субъектами своих полномочий по предоставлению правовых услуг с целью обеспечения гарантированных государством реализации и защиты прав, свобод и законных интересов человека с помощью правовых средств, а также их восстановление при нарушении.

Ключевые слова: правовая помощь, понятие, признаки, национальное законодательство, профессиональная юридическая помощь, юридическая помощь.

Summary

Martovytska O. V. Legal aid and its features in national legislation. – Article.

In the article, it has been emphasized the need to clarify the essence and content of legal aid in both the scientific legal literature and national legislation in order to identify theoretical and applied problems of the institute of professional legal assistance in the criminal process of Ukraine. The interpretation of the concepts “legal aid”, “professional legal aid”, “legal aid” and their relationship have been clarified. It has been noted that at the legislative level the term “legal aid” and its interpretation are enshrined in the law of Ukraine “On free legal aid”. Scientific approaches to the interpreta-

tion of legal aid, as well as its normative definition have been analyzed. It has been established that the main features of legal aid, which together form its content, determine the nature of such activities, the form of its implementation, legal consequences and so on. It has been proposed to understand legal aid as a type of legal activity, which consists in the exercise by authorized entities of Ukraine of their powers to provide legal services to ensure state-guaranteed implementation and protection of human rights, freedoms and legitimate interests through legal means and their restoration in in case of violation.

Key words: legal aid, concepts, features, national legislation, professional legal aid.